

Είδος: Εφημερίδα / Ένθετο

Ημερομηνία: Κυριακή, 31-12-2023

Σελίδα: 3

Μέγεθος: 540 cm²

Μέση κυκλοφορία: 14580

Επικοινωνία εντύπου: (210) 4808000

Λέξη κλειδί: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

: ΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Το μονοπάτι της ενιαίας οικονομίας που θα οδηγούσε τον κόσμο στην ουτοπία αποδείχθηκε μακρύ και σκοτεινό...

Η οικονομική Ιστορία με ιδεολογική πυξίδα

Γιατί ο 20ός αιώνας κατέληξε στην κρίση του 2008

J. BRADFORD DELONG
Στον δρόμο προς την ουτοπία
μτφρ.: Κωστής Πανσέληνος
επιμ.: Χρήστος Κυθρεώτης
εκδ. Μεταίχμιο, 2023, σελ. 616

Τον **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΓΚΡΑΒΑ**

Παραθέτοντας έναν λεξικογραφικό ορισμό της ουτοπίας («ένα φανταστικό μέρος ή κατάσταση πραγμάτων όπου όλα είναι τέλεια»), ο Τζ. Μπράντφορντ ΝτεΛονγκ, καθηγητής Οικονομικών του Πανεπιστημίου Μπέρκλεϊ της Καλιφόρνιας και αξιωματούχος στο αμερικανικό υπουργείο Οικονομικών επί προεδρίας Μπιλ Κλίντον, συγγράφει μια πρωτότυπη όσο και ιδεολογικά διεισδυτική «οικονομική ιστορία» για τον μακρύ –όπως τον αποκαλεί– εικοστό αιώνα (σε αντιπαράβολή με την ιστορία του βραχέος αιώνα 1914-1991 κατά τον Ερικ Χόμπσμπωμ). Αρχίζει από το 1870, τότε που η ανθρωπότητα απέκτησε τους θεσμούς για την τεχνολογική και οργανωτική πρόοδο, βρίσκοντας τα κλειδιά στο τρίπτυχο «πλήρης παγκοσμιοποίηση, βιομηχανικό εργαστήριο έρευνας και σύγχρονη εταιρεία», για να εξέλθει από τη φυλακή της ακραίας φτώχειας, ανοίγοντας το μονοπάτι μιας ενιαίας οικονομίας της αγοράς που θα οδηγούσε τον κόσμο στην ουτοπία. Και καταλήγει στο 2010, στον απόηχο της «παγκόσμιας ύφεσης» που ξέσπασε το 2008 και απέδειξε «πόσο κενοί ήταν οι ισχυρισμοί πως οι νεοφιλελεύθεροι τεκνοκράτες είχαν επιτέλους λύσει τον γρίφο της οικονομικής διαχείρισης».

Η χρονική οριοθέτηση που επιλέγει ο ΝτεΛονγκ μου κίνησε από την πρώτη στιγμή το ενδιαφέρον για τη μελέτη του βιβλίου του, το οποίο κυκλοφόρησε πρόσφατα και στην ελληνική γλώσσα σε αξιόλογη μετάφραση. Τόσο η αποκαλούμενη στη διεθνή βιβλιογραφία «πρώτη παγκοσμιοποίηση», εκτεινόμενη από το 1870 έως το ξέσπασμα του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου το 1914, όσο και η μεγάλη χρηματοπιστωτική κρίση, που πυροδοτήθηκε από την κατάρρευση της αμερικανικής επενδυτικής εταιρείας Lehman Brothers τον Σεπτέμβριο του 2008 και πέρασε ακολούθως στην εδώ πλευρά του Ατλαντικού μεταλλάσσόμενη σε κρίση δημοσίου χρέους και μάλιστα υπαρκτού χαρακτήρα για το ευρώ, οριοθετούν ένα χρονικό πλαίσιο πλούσιο σε οικονομικά ζητήματα θεμελιώδους σημασίας ως προς τις πολιτικές και θεσμικές αλλαγές που προκάλεσαν, στο οποίο εντάσσω τη μελέτη και αφήγησή μου περί «νομισματικής ειρήνης» με επίκεντρο τις κεντρικές τράπεζες. Ας διατρέξουμε όμως τη συνεκτική οικονομική ιστορία που αφηγείται ο ΝτεΛονγκ στο εξαι-

Μια μακρά διαδρομή, με οδηγούς που δεν βλέπουν, προς έναν τόπο που δεν υπάρχει.

«Η Ιστορία δεν επαναλαμβάνεται, αλλά ενίοτε τυχαίνει να ομοιοκαταληκτεί με περίεργο τρόπο».

ρετικά ενδιαφέρον αυτό βιβλίο του ασπαζόμενος το απόφθεγμα του Μαρκ Τουέν ότι «η Ιστορία δεν επαναλαμβάνεται, αλλά ενίοτε τυχαίνει να ομοιοκαταληκτεί!» – προσθέτοντας: «με περίεργο τρόπο».

Τα... τραμ

Διατυπώνοντας τον εντυπωσιακό αφορισμό ότι οι ιδεολογίες δεν είναι σαν τα τραμ, όπου πατάς ένα κουμπί και κατεβαίνουν σε όποια στάση θελήσεις, είναι όμως σαν τα τραμ κατά μια άλλη έννοια, ότι η πορεία τους είναι προδιαγεγραμμένη, ο συγγραφέας επισημαίνει ως ένα από τα σημεία καμπής στην ιστορία του μακρού εικοστού αιώνα την ανάδυση του κοινωνικού δαρβινισμού, με το πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό βαρόμετρο συνεχώς να πέφτει όσο πλησίαζε το 1914, καθώς σημειωνόταν μια ξεκάθαρη στροφή προς τον ιμπεριαλισμό και τον μιλίταρισμό. «Οι κοινωνικοί δαρβινιστές δικαιολόγησαν την οικονομική ανισότητα στις κοινωνίες ως μέρος ενός προοδευτικού αγώνα επιβίωσης που βελτίωνε τη δεξαμενή των γονιδίων μέσω της εξέλιξης. Τι τους εμπόδιζε λοιπόν να κάνουν το επόμενο βήμα και να δουν τις σχέσεις μεταξύ των εθνών ως έναν παρόμοιο υπαρξιακό αγώνα, που επίσης βελτίωνε τη δεξαμενή των γονιδίων μέσω της εξέλιξης;».

Και όλα αυτά, σε περιβάλλον ήδη μεγάλης έντασης ανάμεσα σε δύο οικονομικές ιδεολογίες τις οποίες επιλέγει ο συγγραφέας διαρκώς να αντιπαράβalletαι και των οποίων αμρότεροι οι θεωρητικοί ήταν γεννημένοι στη Βιέννη: από τη μια μεριά υπήρχαν αυτοί που ευαγγελίζονταν το μόντο του Φρίντριχ φον Χάγι-

εκ, «η αγορά δίνει και η αγορά παίρνει» ευλογημένο το όνομα της αγοράς», και από την άλλη εκείνοι που ευαγγελίζονταν το μόντο του Καρλ Πολάνι, «η αγορά φτιάχτηκε για τον άνθρωπο, όχι ο άνθρωπος για την αγορά».

Τη δυσλειτουργική σύγχυση, που ήταν το αποτέλεσμα αυτής της αυστηράς ιδεολογικής διελκυστίνδας, προσπάθησε να διευθετήσει ο Τζον Μείναντ Κέινς. Ασπαζόμενος την κριτική του μεγάλου Βρετανού διανοητή, τόσο για τις θεσμικές διευθετήσεις μετά τον μεγάλο πόλεμο, όσο και για τη «μεγάλη ύφεση» της μεσοπολεμικής περιόδου, ο ΝτεΛονγκ επικαλείται το τρίπτυχο των Χάγιεκ, Πολάνι και Κέινς για να αφηγηθεί τις σημαντικές περιόδους που χαρακτήρισαν την πολιτική οικονομία του παγκόσμιου βορρά από τότε μέχρι τη δεκαετία του 2010 (μεταξύ άλλων, η «οργιώδης δεκαετία του 1920», τα «τριάντα ένδοξα χρόνια», η «στροφή στον νεοφιλελευθερισμό» και η «υπερπαγκοσμιοποίηση»), καθώς σε κάθε μετάβαση η ανθρωπότητα... σερνόταν προς την ουτοπία.

Εκοντας μελετήσει αρκετά τις δύο μείζονες υφέσεις του μακρού εικοστού αιώνα, βρίσκω εντυπωσιακή τη μακροοικονομική ερμηνεία του συγγραφέα ότι «αυτό που συνέβη το 2007-2009 δεν ήταν ούτε μonetarιστική ούτε κεινσιανή ύφεση», αλλά κάτι που ο ΝτεΛονγκ αποκαλεί «ύφεση του Μίνσκι» –από τον οικονομολόγο του Σεντ Λούις– και προκύπτει εξαιτίας της έλξης ασφαλών αποθετηρίων αξίας. Από την άλλη, ως κυριότερα σημεία κριτικής θα επεσήμωνα αφενός το ίσως βιαστικό συμπέρασμα του συγγραφέα ότι η μακρά εποχή της αμερικανικής πρωτοκαθεδρίας στις διεθνείς υποθέσεις έχει ολοκληρωθεί την περασμένη δεκαετία, και αφετέρου την αποστροφή του για τη διαχείριση της κρίσης του ελληνικού χρέους, ότι «το αποτέλεσμα είναι να βρίσκεται σήμερα η Ελλάδα σε χειρότερη ίσως θέση απ' ό,τι αν είχε εγκαταλείψει το ευρώ το 2010». Κατά τη γνώμη μου, ο ΝτεΛονγκ –όπως και άλλοι Αμερικανοί οικονομολόγοι (βλ. Πολ Κρούγκμαν) κατά τη διάρκεια της κρίσης– υποεκτιμά το μέγεθος του πολιτικού κεφαλαίου που έχει επενδυθεί στο ευρώ.

Σε κάθε περίπτωση καλό είναι να θυμόμαστε ότι, με τα λόγια του συγγραφέα, «η οικονομική Ιστορία δεν έχει ανοσία στην ιδεολογία»...

Ο κ. Κωνσταντίνος Γκράβας είναι συγγραφέας του βιβλίου «Οικονομικός Πόλεμος και Νομισματική Ειρήνη» (εκδόσεις Ι. Σιδέρης, πρόλογος: Γιάννης Στουρνάρας) και συν-συγγραφέας του βιβλίου «Κεντρικές Τράπεζες» (εκδόσεις Παπαδόπουλος).